Ч. 15 (12.671). Львів, пятниця 23. січня 1931. Pocztowa opłata zaplacona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10. II. пов.

Конто почт. щадн. 143.322.

Адреса для телеграм: „Діло“. Львів.

Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.

Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „

ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол. Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Поділ Полісся.

(Від нашого кореспондента.)

Берестя, січень 1931.

З часописних вісток уже відомо, що з Поліського воєвідства виділено сарненський повіт і приділено до воєвідства Волинського. Ця дрібна зміна адміністративних меж на наших землях не є такою байдужою для нас, щоби ми могли перейти над нею до порядку денного.

Згори мусимо зазначити, що нас цікавить пересунення нашого українського повіту з одного воєвідства в друге з погляду наших життєвих національних інтересів. Хто думав би, що входження до того чи іншого воєвідства не має значіння для національно-культурного й економічного життя, той дуже помилявсяб. Ріжниці між Галичиною й Волинню, Волинню й Холмщиною, Поліссям і Волинню, що входять у склад ріжних воєвідств, є не малі.

Згадані ріжниці є наслідком не однакової політики на ріжних клаптиках наших земель, а неоднакова політика в свою чергу випливає з неоднакової оцінки національної свідомости й сили наших народніх мас. Витворюється таким чином своєрідна скаля асиміляційних здібностей українського населення на східних землях, чи навпаки, з нашого погляду скаля національної несвідомости й нестійности.

Полісся у цій скалі займає місце нижче Волині. Сарненський повіт у Поліському воєвідстві був національно найсильнішим і, як такий, не міг не впливати на інші (сусідні) повіти, як Пінський і Лунинецький. З цього погляду Сарненський повіт більше підходить до Волині. На цьому виділенні може він навіть дещо й виграє. Але наше українське Полісся безумовно програє.

Можливо, що думка мати на Поліссі повіти однакової асиміляційної здібности, між іншим, вплинула на рішення позбутися Сарненського повіту.

Щоби зрозуміти цей здогад, необхідно звернути увагу на те, що вже від кількох років у Поліському воєвідстві прищіплюється думка і то навіть при допомозі спеціяльних часописів, виборчих відозв, плякатів і т. д., що населення цього воєвідства є мішане: білорусько-українське або й виключно білоруське. А деякі польські часописи писали, що в Польщі взагалі нема білоруського питання, то значить нема його й на Поліссі, як нема буцімто там уже й українського питання. Виділеняж Сарненського повіту з Поліського воєвідства повинноб уже остаточно переконати кого слід, що національне питання в цьому воєвідстві остаточно розвязане.

Це теорія. Практика-ж показує, що там якась національна меншість усеж таки є. А коли вона конечно має бути, то хай краще буде білоруська, між українська. Звідси й згадане явище, що в українців Полісся вмовляється, що вони білоруси: в „доводах особістих“ вписується: національність білоруська; все українське вважається тут за непотрібне, бо мовляв, українців нема, і т. д.

Чи білорусинізуються цими засобами наші поліські українці? Ні, бо для цього властиво нічого не робиться, та й робота в цьому напрямі не лежить в інтересах тих, що називають українців білорусами. Але ця робота зате ослаблює українську національну свідомість, вносить у душу поліського українця якийсь хаос і паморогу, стримує його національний зріст і робить його дійсно сировим матеріялом для всяких експериментів.

До цього запоморочення нещасного поліщука-українця прикладають рук, за мовчазною згодою деяких чинників, і москалі, і це виходить на добре знову таки лише тим, що немило бачиляб натуральний культурно-національний зріст поліського українця.

Вмовлювання в поліщуків-українців, що вони не українці, а білоруси, є явищем таким дивовижним, що західний европеєць його напевно нелегко зрозумів би. Білорусам від цього вмовлювання, як сказано вище, жадної користи нема, бо, очевидна річ, робиться це зовсім не для того, щоби зміцнити білоруський нарід. Одначе є такі білоруси, що беруть згаданий експеримент за чисту монету, а навіть допомагають йому на нашу шкоду і без користи для себе.

Можливо, що навіть у деяких українців вирине питання: а чи справді там живуть українці? Згодимося, що заінтересована сторона може іноді брати справу занадто суб'єктивно. Але противна сторона не може помилятися на свою некористь, а нашу. Тому власне можемо вказати на б. ректора варшавського університету проф. Карського, з походження білоруса, який у своїй науковій розвідці (ще перед війною) етнографічну границю білоруського народу проводить (досить докладно) далеко на північ за Пинськом. Отже на південь від його границі живуть українці, що легко кожному перевірити, побалакавши зі селянами з Пинщини, Лунинеччини, Столинщини й т. д. Чистий український тип, український побут і майже чиста українська мова північного діялекту.

Правда, що по етнографічній межі між українцями й білорусами, очевидно, в наслідок переселення села в село, мішаних шлюбів і щоденних зносин затирається межа між обома мовами (що зрештою спостерігається всюди на мовних межах), попадаються в наших українських селах білоруські слова (а в білоруських наші), затрачується чистота вимови деяких звуків і т. д. Але це винятки, які не свідчать про пануючу мову на підставі ухилів.

Справедливість вимагає ствердити, що в північних частинах Пинщини та Лунинеччини дійсно живуть і білоруси. Але загалом Поліське воєвідство є під національним оглядом українським. А тому виділення Сарненщини не повинно в наших очах і в нашому відношенні до населення цього воєвідства нічого змінити.

А може на це виділення повинні були вплинути міркування комунікації, віддалення, тяготіння до економічного центру і т. д.? На жаль цих підстав не бачимо. Мапа Волинського воєвідства зміняється дуже невигідно, зносини східних частин повіту з волинським воєвідським центром важчі, ніж з поліським (більше віддалення) і т. д.

Отже важко упертися думці, що виділення Сарненщини з Поліського воєвідства не викликані згаданими вище міркуваннями *уодностайнення необілоруського населення* з певною, добре знаною нам метою.

С. Польовий.

На православні теми.

Найближчі завдання української православно-церковної праці.

I.

До останнього часу українська православно-церковна праця в Польщі спиралася на двох засадах: оборона української духовної культури від винародовляючих змагань та її поступовий розвій. Очевидно, ці засади мусять залишитися незміненими і надалі, поки українська православна інтеліґенція істнує, поки вона не зраджує свого народу, поки її духова культура лишається для неї дорогими святощами. Але стосування тих засад на практиці мусить тепер мати характер цілком інший від того, що його українські діячі практикували до останнього часу. Червоною ниткою в їх дотеперішній праці проходило бажання опертися на істнуючий православний епископат та зберігти з ним духово моральну єдність. Тут була віра в нього, але була і величезна політична помилка, за яку українські діячі тяжко заплатили як особисто, так і наслідками своєї праці.

Духово — маловартний, культурно — ворожий, висунений політичною владою цей московський епископат на початку не мав ніяких виглядів для свого дальшого істнування; він відразу був скомпромітований так в очах населення, як і духовенства. Але він удержався й істнує досі, і то у великій мірі завдяки помилковій політиці українських діячів. Вони повірили в добрий настрій своїх московських владик, в їх постанови і накази про українізацію церковного життя, в їх благословенство на українські видання і т. п.; тому вони фактично і морально піддержували цей епископат і внутрі і назовні, піднесли його авторитет, а в такий спосіб причинилися до його зміцнення, зробили з нього величину, з якою мусів рахуватися і сам польський уряд, що вивів його на світ...

Почувши під собою ґрунт, епископат енерґійно занявся русифікацією церкви: видатніші церковні місця зроблено монополією росіян, українську мову з проповіди, церковного діловодства та навчання релігії усунено і замінено на московську або польську, українські видання замінено російськими, благословенство на українське богослуження офіціяльно пояснено в значінні неблагословенства.., і т. д.

Але шукання згоди з московським епископатом і його піддержування принесло шкоду для

Wyciąg z protokolu wspólnego z dnia 16 stycznia 1931 r. Sąd okręgowy Wydział VI karny we Lwowie w sprawie konfiskaty Nr. 9. czasopisma „Dilo“ z daty Lwów dnia 14 stycznia 1931 r. do ygn. VI. I. Pr. 21/31 na posiedzeniu niejawnem w dniu 16. stycznia 1931 r. po wysłuchaniu zdania Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie postanawia: uznać za usprawiedliwioną dokonaną dnia 15 stycznia 1931 r. przez Prokuratora Sądu okręg. we Lwowie konfiskatę czas. „Dilo“ Nr. 9. z daty Lwów dnia 14. stycznia 1931 r. zawierającego: 1) w artykule pt. „Nasze lychoilttia i zanepad morali“ w całości, 2) w artykule pt. Nowyj rik“ w ustępie od słów „Ot woźmim“ do słów „kutok“ — znamiona ad ustęp 1) zbrodni z § 65a) uk., ad ustęp 2) występku z § 300 uk., zarządić zniszczenie całego nakładu i wydać w myśl § 493 pk. zakaz dalszego rozpowszechnienia tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21 ust. druk. z 17/12 1862 Dzpp. Nr. 6 ex 1863 tj. zasądzenie za prekroczenie na grzywnę do 400 zł. Uzasadnienie: Ogłoszenie drukiem wymienionych wyżej ustępów artykułów ma na celu pod 1) propagować wzgardę i nienawiść do administracji Państwa, pod 2) wyszydzeniami poniżyć w powadze zarządzenia władz w przedmiocie likwidacji aktów sabotaży, co odpowiada znamionom zbrodni z § 65a) uk. i występku z § 300 uk. Według §§ 487, 489, 493 pk. oraz §§ 36 i 37 ust. pras. jest zatem powyższe postanowienie uzasadnione.

Na oryginale właściwe podpisy.

Za zgodność: Lipanowicz
starszy sekretarz.

нашої церкви і з другого боку. Вороже настроєний до пастви московський епископат, зацікавлений в ній лише постільки, поскільки вона служить обєктом для матеріяльного визиску; в його програму не входило, як і тепер не входить боротися за її духовні інтереси і наражати себе на неприємности задля неї. Тільки покірливість та небажання епископату „наражати“ себе, причинилися до істнування в нашій церкві дотепер „тимчасових пшепісуф“, розпарцелювання церковних маєтків та до замкнення соток церков за Бугом.

Безперечно, хай був би у нас національний епископат або принаймні „українофільський“, таких важких фактів не булоб, або вони булиб лише вимками. Польська політика це дуже добре доцінює і тому безперечно вона безоглядно буде тепер його піддержувати. Але українці мусять памятати, що московське панування в нашій церкві надалі означало би для нас не тільки дальші успіхи в обмосковленні церкви, не тільки замкнення церков за Бугом на необмежений час і дальшу розпродажу церковних маєтків. Не може тепер бути сумніву, що московський епископат не викаже тої рішучої відпорности польсько-католицьким зазіханням на православні маєтки, яку повинна виявити і могла би виявити Православна Церква. Вже тепер митрополія з цілої справи оборони загрожених церков зробила матеріяльний інтерес для себе (вона наказала на рахунок цієї справи відразу стягнути з кожної загроженої судовим процесом парохії по 100 зол. (їх є 740), а з кожної іншої по 20 зол. (їх є 1500) таким чином зберуть більше 100.000 зол. З того самого титулу заведено реґулярні збірки по всіх церквах підчас Богослуження).

Таким чином, загальне добро Православної Церкви та інтереси української духової культури вказують на те, що українцям не йти з її московськими одновірцями. Не можна українському народові віддавати себе в руки тих, хто заперечує навіть право на його істнування, хто безпереставно зраджував його і зраджує. Отже не можна українцям довіряти свою душу і свою духову культуру москалям, котрі не визнають цієї душі і з ненавистю ставляться до нашої культури. Після всього того, що український нарід пережив і що йому довелося бачити, вірити в якусь можливість прихильного відношення до нього з боку московської політики — це булоб стільки-ж політичним нерозумом, скільки і зрадою перед українським народом. Таким є строго льоґічний висновок з занятої росіянами до українців позиції. Такою є дана нам у Польщі наука і вона мусить бути в усій повноті застосована українськими церковними діячами в їх праці.

Verus.

С. Р. С. Р. вивозить золото.

„Дайтше Гандельсцайтунґ“ повідомляє, що з Москви привезли до Німецького Банку в Берліні золота вартости 21,600.000 марок. Золото важить 8 тисяч кґ. У Москві сподіються, що ще більше золота вишлють туди.

Політика і культура.

Промова посолки М. Рудницької на бюджетовій комісії сойму при розгляді бюджету мін-ства освіти в дні 14. січня п. р.

(Продовження.)

„ОП/КА“ НАД УЧНЯМИ РОЗВЯЗАНИХ ҐІМНАЗІЙ. — ЗАЯВА П. МІНІСТРА У СВІТЛІ ФАКТІВ.

В останній хвилині я довідалася про довоглядний факт. Кількадесять учнів вищих кляс розвязаної української ґімназії в Тернополі внесло подання до кураторії львівської шкільної округи; їх прийняли до державних польських ґімназій в Теребовлі, Збаражі, Золочеві, Яворові, й інших місцевостях. Вони вже ходили до шкіл в тих місцевостях, аж ось в останніх днях, підчас святочних ферій, дирекції зовсім усунули їх з тих шкіл без подання причин. М. ін. викинули всіх учнів VIII. кл. розвязаної тернопільської ґімназії, тих самих, яких прийняли за дозволом шкільної кураторії. Що це значить? Може п. міністр зволить дати пояснення. Батьки інтервеніювали особисто в кураторії, але пп. референти не хотіли виявити ніяких причин.

Чи п. міністр здає собі справу з наслідків своїх розпоряджень? Відібрання тисячці української молоді можливости дальшої освіти, викинення її зі школи — це чейже найкращий спосіб зреволюціонізування тієї молоді, — чи п. міністр бажав собі осягнути такі наслідки, чи хотів достарчити Військовій Організації нових рядів? Прошу тільки подумати: Сотки кільканацятилітніх хлопців, відірваних від школи, від книжки, присуджених на примусове неробство, пересвідчених, що сталася їм кривда, — чи це не найкращий матеріял на революціоністів?!

У звязку з зачиненням українських ґімназій п. міністр прийняв в останніх днях вересня представника ПАТ-а на розмову. У цьому інтервю п. міністр твердить, що ученики ґімназій в Тернополі і Рогатині брали участь у т. зв. саботажевій акції. На якій підставі п. міністр міг висловити таке твердження, коли ні одного ученика ніякий судовий присуд не признав до цього часу винуватим участи у саботажах? Стверджую ще раз, що проти ніякого ученика розвязаних рогатинської та дрогобицької ґімназій не ведеться навіть слідство за участь у саботажах і що ні один тернопільський ученик із тих, які ще сидять у слідчій вязниці, не був судово покараний.

Яким правом п. міністр робить у тому самому інтервю важку кривду учительству і закидає учительському зборові названих ґімназій „злу волю та нельояльність“, коли не лише всі арештовані вчителі випущені на волю (а арештованих у всіх трьох школах було тільки трьох учителів), але навіть проти жадного з них шкільна влада не виточила дисциплінарного доходження? І на яких то донесеннях поліції п. міністр опер свої важкі, повні кривди закиди про злу волю українських учителів і про участь українських учнів у саботажній акції?! Чи не краще було почекати на судові присуди, підождати, аж минеться делірюм „пацифікації“?!

Колиж п. міністр так беззастережно полягає на опінії поліції і слідчого уряду, то з однаковою слушністю міг одним почерком пера зачинити всі українські ґімназії. Пан Роґовський, начальник Виділу Безпеки у львівському воєвідстві сказав давно делеґатам Головної Управи УПТ, що всі українські школи є „колисками бандитизму і саботажистів“ і в той спосіб мотивував заборону воєвідства перевести традиційну святочну збірку для „Рідної Школи“!

НАРОДНЄ ШКІЛЬНИЦТВО. — СТАБІЛІЗАЦІЙНИЙ ДЕКРЕТ.

Трудно знищити рештки українського народнього шкільництва під покришкою, що діти у віці від 7 до 14 літ займаються саботажною акцією. Отже найдено тут інший спосіб. Ось поміж 2. і 3. соймом, вже навіть після виборів, але перед скликанням сесії п. президент видав розпорядження з датою 29. XI. 1930 р., яке появилося у Днев. Зак. з 2. XII. 1930 ч. 82. поз: 644: Той декрет зміняє постанову виконавчого розпорядку міністра освіти з 27. I. 1925 р. до утраквізаційного закону з 31. липня 1924. Бо коли виконавчий розпорядок п. Ґрабського допускав можливість зголошувати декларації українських батьків кожного шкільного року аж до кінця грудня, то президентський декрет рішає, що „зміна мови навчання може прийти не швидше, як після 7-ми літ, рахуючи від дати правосильности останньої постанови про мову навчання у даній школі“. Що це значить? Це значить, що українським батькам відібрано на 7 літ останню можливість, істнуючу бодай теоретично, завести назад українську мову навчання у тих школах, які в останніх роках спольонізовано або зутраквізовано.

Висока Комісіє!

Наше становище до „лекс Ґрабскі“ віддавна відоме. Ми поборювали цей закон якнайбільше рішуче від самого його початку і будемо дальше поборювати, тому, що він став могилою українського шкільництва, що він є мабуть одною з найбільш доймаючих кривд з цілого ланцюху кривд, які стрінули український нарід у польській державі. Ми поборювали розпорядження до того закону, бо воно викривлює ще дужче на некористь українських дітей сам принцип утраквізації, вже сам собою нерозумний і шкідливий (для українців 40 леґалізованих підписів, для поляків 20 підписів без потреби леґалізації). Ми не захоплювалися теж ніколи ідеєю плебісциту, введеною через той закон; знаємо, скільки зловживань доконували власти при плебісцитових практиках, ми говорили теж не один раз про це з соймової трибуни та в інтерпеляціях. З року на рік таяла скількість українських шкіл, аж дійшла до числа 651 (матеріяли, що торкаються уряду, Варшава 1930, стор. 187, шкільний рік 1928-29). Протягом десятиліття ми втратили 3.000 українських шкіл.

І ось тепер, коли наш стан посідання упав до мінімального числа шістьсот кількадесяти шкіл, стабілізується той стан, відбирається нам можність відзискання утрачених шкіл. Це навіть не стабілізація нинішнього стану, тому, що невідомо, в який спосіб власти будуть інтерпретувати розпорядок президента; кажеться там про „останнє оречення“ — „не вільно зміняти мови навчання протягом 7 літ від дати правосильности останнього оречення“; якщо власти будуть під „останнім ореченням“ розуміти оречення польської шкільної влади, то очевидно буде можна під плащиком утраквізації дальше польонізувати ті мізерні рештки українського шкільництва, зате українському населенню відібрано на 7 літ всяку можність оборони.

Тепер кажеться, що шкільний плебісцит є небажаним явищем, бо заключає в собі момент боротьби, що нема потреби повторяти його що-року і досить його раз на 7 літ. Отже чомуж не

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 23. СІЧНЯ 1931.

МИКОЛА ЧУБАТИЙ.

До питання про початки української нації.

I.

Питання, порушене проф. М. Кордубою (в „ЛНВ“ 1930/VI. і в „Ділі“ з 26. XII. 1930 р. і 6. I. 1931) та Істор.-Фільол. Товариством у Празі („Діло“ з 11. XII. 1930 і 4. I. 1931), належить до низки таких проблем, які можуть і повинні цікавити не лише спеціялістів-істориків чи фільольоґів, але й освічений загал. Та питання це таке складне, як складним є наукове поняття нації і ще більше її ґенези в конкретнім випадку. Як на обєктивне поняття нації складаються можливі елементи відрубности політичної, економічної, суспільно-правної, релігійної, культурно-побутової та мовної, так ясним стає, що подібні сили мусіли впливати і на повстання української нації. Виходить також, що сам історик не в силі розвязати того питання без помочі споріднених наук — історії, права, господарської, церковної літератури і т. д. І ті замітки — це лише причинок до того питання науки, без претенсії розвязувати остаточно цю складну проблему.

Поставлено справу так, коли саме прийшов цей момент у житті українського народу, що він став почувати себе окремою індивідуальністю — нацією. Проф. Кордуба твердить, що тим моментом було прилучення полудневої части „Руської Землі“ до литовської держави — отже кінець XIV. в., зате Історично-Фільол. Т-во каже, що це сталося „от начала“, отже в доісторичних часах. Русь — по думці І.-Ф. Т-ва — все була рівнозначною з нинішньою Україною, а інші племена і простори руської держави — це були лиш периферії, заселені інородцями. Перший погляд кладе творення української нації на час найбільшої анемії політичної, господарської, церковної та взагалі культурної тої етнічної маси, з якої мала саме тоді творитися окрема нація, другий хоче бачити готову націю майже в доісторичні часи, коли всі нинішні нації мали племінно-родовий устрій та, очевидно, націями не були. В тій стадії розвою ані одна з істнуючих націй нею не була. По моїй думці творення окремої нації ледви можливе в часі політичного, господарського, правового, церковного та культурного занепаду, правдоподібніше є зовсім навпаки. В часі всестороннього розвою та зривів творилися нації швайцарська, голяндська, німецька й інші, а нині хочби американська, бразилійська і т. д. Колиж прийшов такий момент на Україні? Мені здається, що він зачався по смерти Ярослава Мудрого, а закінчився з моментом утворення Галицько-Волинської, на ділі першої чисто Української Держави (1199). По смерти Ярослава на півночі і полудні витворюються два ядра, біля яких в XII. ст. формуються два організми, майбутні два народи: український та великоруський, з Галичем та Суждалем як столицями, аж доки ті орґанізми зовсім не відкололися на поч. XIII. в., коли то Роман Мстиславич, обєднавши всі тоді заселені землі нинішньої України (з виїмкою малозначучої тоді Чернигівщини), проголосив себе „Самодержцем всея Руси“. А Русь на переломі XII. і XIII. в. означала вже Україну, що буду старатися доказати.

Та вернім в доісторичні часи. Східна Европа — це шахівниця племен словянських і несловянських, а Русь — це київські поляни. Лиш мілітарною силою варягів руські князі держать їх усіх разом, і тих з доріча гор. Волги, і тих з доріча Двини, Припяти чи Дністра. Так було аж до Володимира В. включно. Відповідь автора літопису на питання **„Откуду есть пошла Русьская Земля“?** — це відповідь на процес п[...]тання, а згодом розпаду не нації, а держави, як[...] київська Русь накинула свою назву. Бо у всіх джерелах нашої найстаршої історії

чреформовано закону, чому не введено іншої критерії для рішення про мову навчання, як деклярації батьків? Чому збережено сам принцип боротьби, нерівної боротьби, в якій одна польська дитина має такі права, як двоє українських дітей, — але в цій боротьбі відбирається нам тепер з рук зброю на 7 літ? Чому панове поспішилися так дуже з тим декретом? Чи п. міністр боявся, що українське населення, навчене досвідом, якою шкідливою є чужа або двомовна школа, почне масове зголошування деклярацій за рідною школою? І справді в останньому році можна було зауважити деякий рух серед населення, який мав на меті відзискати втрачені школи. Отже треба було його з місця спаралізувати, но і спрепаровано відповідний закон у формі розпорядку президента.

Але закон з дня 2. серпня 1926. про уповноваження президента виразно виключає шкільне законодавство з обсягу прав президента в ділянці оголошування законів шляхом декретів. Іншими словами: п. президент не мав законної підстави для того, щоби справу шкільного плебісциту регулювати декретом...

(Продовження буде.)

Українство, Русь і панрусизм.

(Докінчення.)

Чи здавши українські богацтва чужинцям в експльоатацію, назва „українець" не стала би швидко однозначною з назвою сторожа чужих факторій?! Чи можна би придумати більший глум над українством, як творення України для потреб якогось „місіонера західної культури"?!

XI.

Помиляється також п. К., коли думає, що українство впало через „отрицаніє" Руси. Перше всього — чи може бути „отрицаніем" Руси українство, котре політично Малу Русь індивідуалізує, чи слід ототожнювати петербурську імперію з Русею взагалі? Чи українство, борючись проти „единої-неділимої", не боролось зі зловживанням одним членом, скажім: руської родини — назви Русь, котра від нас пішла і котра перше всього наша?!

За щож українство боролось і бореться, як не за рівноправність старої Київської Руси, названої пізніше Малою Русю, у руській сімї? І чи тому, що нас греки назвали „Малою Русю", ми дійсно „мала" Русь?

Чи будова України, другої побіч Москви руської скали — це руйнування Руси, чи її скріплювання? Невже краще булоб, якби була тільки великоруська скала, до котрої липнулиб малоруські і білоруські слимаки?! Чи така тяга на великоруську скалу — це дійсно відданість Руси, чи може скорше хід по лінії найменшого опору й утеча з того тяжкого руського фронту, де нас життя поставило і звідки нам зійти не вільно?!

Українська Держава (не українство!) провалилася не через „отрицаніє Руси", а через те, що вона у своїх верхах власного українського духа не мала, що вона жила тільки негативними ідеями, витвореними російським життям під гнітом великоруської супрематії.

Помиляється п. К., кажучи, що великороси і малоруські общероси піддержували в 1918 р. Українську Гетьманську Державу тому, що українські й общеруські інтереси сходилися. Чи тою піддержкою вважає п. К. праву і ліву великоруську, чи радше общеруську іреденту в Київі? А шпіонажа в користь Антанти, очорнювання гетьмана перед її представниками, що, мовляв, гетьман германофіл і ніякої України нема, а є тільки австро-німецька інтрига і т. д. і т. д. — чи це дійсно свідчить про їх зрозуміння українства?! (Про це дуже точно див.: Д. Дорошенко: „Історія Української Гетьманської Держави". Ужгород 1930).

XII.

Великороси, як тоді, так і тепер, не розуміють значіння українства. І покищо не віримо, щоб їх можна переконати, що українство — це тільки зовсім природний вислід малоруської індивідуалізації. Великороси все кричатимуть, що українство — „отрицаніе Руси" і що тільки вони одинокі і правдиві борці за Русь. Цеж один з найважніших їх політичних козирів! Тому-то українство зможе здобути собі зрозуміння і признання у великоросів тільки власною силою — створенням силами всіх українських людей, в тому числі й малоруських общеросів, своєї держави.

А те, що „Русскій Голос" змінив своє відношення до українства і підходить нині до нього спокійно й серіозно, вже не як до чужої інтриги, а як до „малоруського ренесансу", ми горяче витаємо і бажаємо йому мужньої відваги дальше йти тим шляхом*).

XIII.

Одначе, нині, коли панруська політика Української Держави є тільки величавою музикою будучини, треба боронити наших основних прав до Галичини і Волині. Боротьба за політичну, культурну й економічну окремішність Галицько-Волинської Землі, боротьба за її політично-територіяльну суцільність і децентралізацію — це завдання нашої легальної політики в польській державі. До цього мусить бути поставлені всі місцеві, краєві сили, в тому числі також і галицькі общероси. По землі, крові, вірі і спільній небезпеці вони нам найближчі зі всіх місцевих груп. Ріжниці, які є між нами і ними — це наша внутрішня, хатня справа і вони ніяк не повинні бути використовувані чужими силами під кличем: **„Divide et impera"**.

*) Мушу ще завважити, що пізніше, в чч. 93-94, 95 98.99 „Русск-ого Голосу", появилася стаття п. з. „Русь і українство" принята й одобрена В. Кареніном, котрі вносить такі корективи чи радше пояснення до його концепції, що через те заслуговує на окрему увагу. Маю тут на думці інтерпретацію „народности" і „держави", „нації" і „государства", але про це може іншим разом.

Маріян Козак.

*

Справлення помилки. В попередньому числі „Діла", в IX. уступі цієї статті, в передостанньому реченні пропущено між словами „загарантований" і „зрозумінням" слово **„не"**. Дотичне речення має виглядати так: „Власний наш розвиток мусить нам дати загарантований **не** „зрозумінням наших потреб" у великоросів, не їх платонічним панрусизмом, а українською армією, продукцією, державним апаратом — всією матеріяльною силою суверенної держави.

Східна Галичина з анґлійського авта.

„Щойно нині дістали ми число льондонського „Таймсу", з дня 18-го грудня 1930, з одною із серії статтей варшавського кореспондента п. Баркера п. з. „Український конфлікт". Кореспондент упевняє, що провів два тижні у Східній Галичині, переїзджаючи автом „через кожне місто і більше село" та бачив у цій мандрівці ріжні читальні та кооперативи. Подорож відбувалася в добі пацифікації. „Кооперативи мабуть ведуть оживлену торгівлю, а їхні великі вивіски помальовані у національних українських жовто-блакитних колірах..."

Нічого більше.

Чому так мало українських шкіл?

„Причина, чому українці не дістають більше шкіл і установ (?!) головно в тому, що так багато із них було осідками бунту... Важко зрозуміти інертну толеранцію польської адміністрації, що дозволила в українських ґімназіях у Рогатині та Тернополі розвинутися в осередок терористичної кампанії.

Чому на місце давніх урядовців австрійської школи приходять нові „міцні адміністративні сили", що добилися добрих успіхів на західніх територіях від Вильна до Волині?

„Адміністратори нового типу розуміють, що їх першим обовязком є дбати за лад і що інерція тільки погіршує ситуацію".

Вся стаття насвітлена людиною, що дістала офіціяльні інформації. Варт із неї навести такі кінцеві міркування: „Необхідно поглянути в очі фактові, що більшість українців глядить на поляків як на чужинців, які живуть між ними і що українці почувають себе примушеними жити проти своєї волі в чужій державі. Чи вони, можуть на дальшу мету зректися своїх змагань, щоби приєднатися до Великої України або схотять творити „буфорну" державу між Польщею

„Земля" — це синонім „Держави"*). В X—XI. в. говориться про „Руську Землю" так само, як про Лядську, Угорську чи Грецьку. Не диво отже, що Руська Земля — це поляни і полочани і новгородці, а руськими городами є рівно Київ, Чернигів, як і Полоцьк, Новгород В. чи Ростов. Очевидно: в державнім значінні. Поняття „земля" до смерти Ярослава (1054) означало цілу державу, по розпаді руської держави на уділи маємо вже богато земель-держав, які прибирають свої власні назви — земля київська, чернигівська, галицька, новгородська, суждальська та ін. Річ ясна, що дотеперішня назва „Русь" приймає тепер інше значіння.

В середині XII. в. Русь має тройке значіння. Русь в давньому розумінні — уживаеться постійно у відношенні до „иноземців", отже до угрів, поляків, німців, греків, половців і т. д. Русином є тоді киянин чи суздалець, смольнянин чи галичанин. Проти чужинців виступала солідарно давня руська держава, **злучена вже тепер слабо лиш спільною династією,** спільними „снемами" (зїздами) князів, спільним правом, з передовсім спільною митрополією. В такому значінні уживається теж слово Русь, коли торжественно апелював хтось до патріотизму і солідарности князів чи населення з огляду на спільну безпеку від спільного ворога*).

*) Цю справу основно висвітлює Владимірскій-Буданов у своім „Обзорі русскаго права". Складовий елемент держави — територія (земля) став як pars pro toto терміном на означення держави.

Слово Русь має у XII. в. деколи і давнє вузьке значіння на означення Київщини. Прим. читаємо в Іп. (1146) літописи „Святослав же (з Новгороду)... послав к Юргьви у Суждаль... рече: пойду в Рускую землю Киеву", або „Біжащю же Святославу из Новгорода идящу в Русь к брату" (Іп. 1141). Брат його Всеволод справді сидів у Київі. Та дуже часто це поняття Руси в літописях таке неозначене, що тяжко сказати, чи мова там про Київщину, чи й про інші нині українські землі на полудні.

Та вкінці слово Русь уже від пол. XII. в. і то найчастіше, означає полудне давньої „Руської Землі" в протиставленні до півночі, отже вже нинішню Україну **(але без Галичини, яка аж у XIII. в. недвозначно вчисляється до Руси).** Це трете значіння Руси менше ярко виступає в Іпатськім списку, писанім з точки погляду самої Руси (полудня), зате яркіше в Лаврентієвськім списку та в І. Новгородській літописи, писаних зі становища північних земель.

*) „Доколі хочете Рускую землю губити?" Або „Брате християни діля і всей Рускои земли умиинся". (Іп. 1147).

Для приміру наведемо низку цитат, у яких Суждаль та Новгород В. стоять як антитеза до полудня з Київом як осередком, отже до Руси. Літопись записує: „В томже літі пойде Дюргі с Ростовци и з Суждальци и с всими дітьми в Русь..." (Іп. 1154). Або „Тойже зими пошел бі Дюрги в Русь слишав смерть Изяславю... вниде Киев... и прия з радостью вся земля **Руская**, тогди же сід роздає волости дітем: Андія посади **Вишогороді,** а Бориса **Турові,** Гліба **Переяславли,** а Василькови да **Поросье".** (Іп. 1155). Тут Русь взагалі інша сторона від Суждаля, в першу чергу Київщина, але також Турівщина і Переяславщина. Зате Лаврентієвська літопись докладно означає, що Переяслав лежить на Руси, щоби не мішати його з не-руським, т. зв. Заліським Переяславом в доріччу Волги. „Тогоже літа — читаємо — представися князь Ярослав Мстиславич в **Руськом Переяславли** (Лавр. 1199) Про той сам Руський Переяслав згадує продовження Лавр. літописи під рр. 1201, 1215, 1227, 1228, 1230 і ін. Отже наш Переяслав на Лівобережі — це Русь, а Заліський не є Русю.

Зміна адреси 1 зол. Можна присилати почтовими марками.

та Румунією, яка стала би українським Піємонтом, або схотять погодитися з тимчасовою приналежністю до польської держави — все це залежить у широкій мірі від гри зовнішніх чинників. Ці змагання зможуть бути здійснені тільки в найближчій будуччині, завдяки війні, а якби українці прийшли до пересвідчення, що Европа як цілість не йшла до війни, а до замирення, тоді вони злагодять свою ворожнечу супроти Польщі. Покищо нема ознак такої зміни".

*

До всіх попередніх наших інформацій на тему поїздки п. Баркера по Сх. Галичині і на тему його статтей у „Таймсі", які були цілком суперечні з інформаціями більшости інших поважних англійських щоденників про події в нашому краю, додамо останню інформацію, а саме: Редакція „Таймсу" відкликала п. Баркера з Варшави та запропонувала йому становище кореспондента у Штокгольмі, де матиме лекшу можливість орієнтації в політичних справах.

——о——

Ювилей д-ра Зенона Кузелі.

З Берліна повідомляють нас, що дня 15. січня ц. р. відбулося там свято — ювилей на честь д-ра Зенона Кузелі з нагоди 30-ліття його наукової та громадської праці. Свято випало величаво. Взяло в ньому участь 150 берлінських і позаберлінських визначних українських громадян і діячів. На свято наспіло 400 телеґрам і привітних письм. Свято влаштував окремий ювилейний комітет, на чолі котрого стояли М. Антонович і о. д-р П. Вергун. Докладніший опис ювилею подамо пізніше.

Поміч Ліґи Націй хліборобським державам.

Повідомляють, що в економічнім комітеті Ліґи Націй розглянуть справу фінансової помочі для хліборобських держав, які найбільше потерпіли наслідком довгої світової екон. кризи. До тих держав належать: Польща, Румунія, Югославія, Болгарія й Мадярщина. Їм дали би низьку процентову 6-літню позичку.

——о——

Муссоліні проти війни.

Муссоліні в розмові з французькими журналістами заявив, що він, як людина, що брала участь у війні і знає її страхіття, не бажає нової війни, так як не бажає для Італії стихійних катастроф. Хоч Італія перелюднена, то при праці і зусиллю може виживити ще 5 міліонів людей і війна для Італії не бажана.

——о——

Нові розстріли в СРСР.

Рига. АТЕ. Радянський суд у Вороніж засудив на кару смерти двох священиків, яким акт обвинувачення закидав антирадянську аґітацію. Рівночасно розстріляно трьох купців.

——о——

Ще на тему: Наше лихоліття і занепад моралі.

Моя відповідь д-рові Приймі.

У часописі „Діло" ч. 13. з 21-го січня 1931 помістив д-р Прийма як лист до редакції свою відповідь на мою статтю п. н. „Наше лихоліття і занепад моралі". У цьому листі пише, що д-р Куровець, як автор статті, накинувся у вельми образливий спосіб на лікаря Х., який лікує апаратом Цайльайса і його методою. В листі він явно признається, що він є цим *одиноким і першим лікарем*, який має цей апарат і заперечує взагалі істнування дірковано̇ї діягностичної палочки, якою послуговується Цайльайс. Проти мого твердження, що Цайльайс власник санаторії й інших заведень у Ґальспах не є лікарем, пише д-р Прийма, що власником її є д-р Цайльайс радіольоґ і ін., заперечує карні процеси, процес д-ра Лязаруса, вченого професора внутрішньої медицини у Берліні, наслідника славного Ляйдена. Д-р Прийма покликується на авторитет таких віденських професорів як Вендте й інших, які признали лікування Цайльайса за успішне. На це все потверджу рішучо, що свого часу процес професора д-ра Лязаруса скінчився погромом Цайльайса і цілої системи лікування Цайльайса в Ґальспах, виказав йому брак лікарського знання, а його лікуванню недостачу лікарського уґрунтування. Д-р Прийма в своїм спростуванні пише, що неправдою є буцім-то Цайльайс користувався в діягностичних цілях дірковании патичком, палочкою і що Цайльайс своєю методою лікування зєднав тисячі хорих селян, богатих людей, бідаків, духовних і аристократів, далі пише, що він сам, д-р Прийма, довший час студіював лікування в Ґальспах і що після зрілої надуми купив апарат Цайльайса й уважає його за визначний лічничий засіб до лікування своїх численних пацієнтів. На це все твердю рішучо, що Цайльайс, власник санаторії і інших заведень у Ґальспах, не є лікарем. У заведеннях у Ґальспах, як я писав, є богато лікарів галапасів і є син Цайльайса д-р мед., які згідно з методою Цайльайса, не лікаря, шабльоново лікують і дають перед владою правну забезпеку для старого Цайльайса шарлятана. Лікування апаратом Цайльайса не є оригінальне, бо апарат, яким послуговується Цайльайс, є винаходу французького інжиніра електротехніка Арсонваля, а який перед 40 роками уліпшив інжинір Тесля. Апарат віддавна всім лікарям є знаний, а лікувація ним називається арсонвалізацією. Це лікування має малу лічничу вартість.

На всі заміти д-ра Прийми, прохаю його, в першій мірі, щоби прочитав ч. 52 „Wiener kliniesche Wochenschrift" з 25. XII. 1930 р. „Seminarabende. Wiener medizinisches Doktorenkolegium", на якого засіданні 1. грудня 1930 р. в дискусії над питанням „Як ставиться наукова електротерапія до методи Цайльайса" сказав доцент віденського університету, який у році 1926 виступав як лікарський знавець в однім з карних процесів проти Цайльайса, дослівно ось-що: *„Апарат Цайльайса це змодифікований дещо апарат Арсонваля* (на основі „Hochfrequenzbestrahlung", якого лічничого ділання Цайльайс в часі розправи в суді, ані його науковий дорадник електротехнік Вендт, не могли пояснити в науковий спосіб, як знавець в суді висловився, що лічниче ділання апарату Цайльайса маловартне, хіба лише суґестивне у гістериків або нервово хорих людей, а не як це робить Цайльайс у всіх хорих на всі недуги. Діяґностичну палочку („Diagnosenröhre"). Цайльайса оглядали в суді підчас розправи і про неї висловилися знавці як про великий гумбуґ. Судово-лікарські знавці, німецькі вчені висловилися, що ціле лікування Цайльайса основується на суґестії. Що суґестія в лікуванні є часом помічна, цього ніхто не перечить, бо до цього не треба аж великої реклями й коштовних апаратів. Як приклад подібного лікування можна навести всілякі способи ворожбитів цілого світа. Як один із них подаю з моєї лікарської практики: У селі Пійло, калуського повіту, був свого часу перед 30 літами славний ворожбит на ціле Підгіря; до нього як до Цайльайса заїздили щодня повози багатих дідичів, вози селян, багато бідноти, вищих і менших урядовців і все це шукало поради та помочі у ворожбита. Спритний мужик ворожбит уладив собі примітивний античний склад ріжних амулетів у виді звірячих шкірок, камінчиків, живиці, смоли і фляшинок з ріжними ліками. Свого часу жандармерія захопила цілий цей античний запас і відставила до калуського суду. Візвані до розсліду лікарські знавці знайшли між іншим фляшинки з ліками, посиґновані „Смердяк ч. 1", „Смердяк ч. 2" і „Смердяк ч. 3". На наше внесення післав суд ці смердяки до хемічної аналізи до Львова, і ось що виказала хемічна аналіза: смердяк ч. 1 була людська моч з додатком соди, смердяк ч. 2 була моч з додатком сальмяку, смердяк ч. 3 моч з додатком амоняку. Мужик-знахор лікував цими смердяками сотні ба й тисячі людей, бідних, панів, урядовців більших і менших з цілого Підгіря.

Як лікарський знавець, я читав зі судових актів численні зізнання й вичитав, що богато собі хвалило смердяки та що їм це помагало. Мужик-ворожбит, подібно як ворожбит Цайльайс, ріжними способами лікував дурних людей, а їх богато на світі. Річ у тім, що лікарі для реклями не повинні вживати подібного лікування. З приводу моєї статті я дістав з ріжних сторін нашого краю численні листи від лікарів, адвокатів, учителів, учительок, ріжних достойників, в яких висказують мені подяку за горожанську відвагу, що я прилюдно виступив проти галапасів в нашім суспільнім життї, проти деправації науки, надуживання ріжних наукових титулів для реклями. Д-ра Прийму прохаю не тягнути мене за язик, щоби я не потребував витягати урядових документів, які маю збережені з часів урядування нашого в Станиславові.

Д-р Куровець Іван.

На парляментарній арені.

Внесення Українського Клюбу в справі Берестя.

Внесення Українського Соймового Клюбу в берестейській справі було предметом нарад соймової правничої комісії в дні 20. січня ц. р. після відкинення анальоґічного внеску Нар. Клюбу. Референтом справи був посол з ББ Пасхальський. Від Українського Клюбу виголосив в справі цього внесення промову *посол д-р Степан Біляк.* Зміст цеї промови з браку місця подамо в одному з найближчих чисел.

——о——

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 23. СІЧНЯ 1931.

Україна в чужих Енцикльопедіях. 3)

3. Сучасна українська література у „Маера".

Заки додамо до огляду німецької Енцикльопедії про нашу літературу кілька заміток, доведім його до кінця для повноти картини:

„В останнім десятку XIX. ст. починає і на Україні (?) пробиватися „модернізм" („ді модерне"). Визначним імпресіоністичним оповідачем є М. Коцюбинський (1864—1913), мистець у короткому оповіданні і сильно зближений до експресіонізму Василь Стефаник (* 1871); більше реалістичною є Ольга Кобилянська, що стоїть під сильним впливом Ніцшого та И. П. Якобсена; у французькім символізмі має свої корінї новелістичне мистецтво М. Яцкова, а ріжносторонній В. Винниченко (* 1880) є представником патольоґічного психольоґізму Достоєвського. Модерними ліриками є Б. Лепкий, М. Вороний, М. Філянський, Г. Чупринка і ін.

„Світова війна та революція перервали розвій літератури і довели до її поділу на дві групи: на літературу Радянської України і західно-українську в нинішній Польщі, Румунії та Чехословаччині. Першу характеризує сильний героїсько-патетичний тон, що стоїть у повній суперечності до мягкої меляхолії старшого покоління. Початий уже в 1913 р. М. Семенком футуристичний (експресіоністичний) рух найшов талановитих представників в особах М. Ярошенка, Г. Шкурупія і ін., але щораз більше затратився в бездушнім наслідуванні плодів російського футуризму. З інших напрямків маємо символістів, яких представниками є Я. Савченко, Д. Загул, що по мистецьки переклав „Фавста", Д. Дудар і ін., імпресіоністи (П. Тичина, безсумніву найвизначніший поет наймолодшої України), „пролетарські" поети В. Еллан, В. Чумак і ін. Зовсім на боці стоять новоклясики М. Рильський, П. Филипович, В. Кобилянський і ін., яких поезії у викінченій, суворій формі, здебільша ідилічної тематики, належать до найкращих, які дала найновіща українська література. Нова проза найшла найталановитшого свого заступника в особі Г. Михайличенка („Блакитний роман"). Після його смерти (1919) М. Хвильовий і його прихильники, між якими головно виділяється Ю. Яновський, звернули оповідання в напрямку романтики та імпресіонізму. Наймолодше покоління прямує до синтези патосу і реалізму, як напр. В. Підмогильний („Місто"), А. Головко („Ціна степу"), Б. Антоненко („Смерть"), П. Панч, О. Досвітний, О. Кундзіч, В. Кузьмич і ін. Також лірика йде тими самими шляхами (В. Сосюра, О. Влизько, І. Кулик). Драма находиться вся в стані ферменту.

„Наслідком політичних відносин на Радянській Україні є там або явно комуністична або політично вповні індиферентна. Зате у західно-українській літературі політичне роздроблення нації є таке сильне, що всю творчість можна поділити по приналежній партійности її представників. Є там комуністи (Бобинський, Марчук, Тудор, Павлюк і ін.), поступові інтелектуалісти (їх провідник — пронизливий письменник М. Рудницький), націоналісти (Донцов, Стефанович, Карашевич), клерикальні монархісти (Назарук, Лімниченко, Меріям). Сильно розвинулася в останнім часі історична повість (Лепкий, Бирчак) і военна белетристика: зі старших письменників треба згадати В. Стефаника, М. Черемшину і О. Кобилянську, з молодших О. Турчанського (зам. Турянського), Софронова, Мельника, Шкрумеляка і інших".

Далі мабуть важко було авторові цеї статті актуалізувати її. Ще один крок і в огляд нашої літератури попали би ті, яким нелегко було би попасти зі своїми творами в пересічний добрий, ріжний літературний журнал.

(Продовження буде.)

——о——

Справа пацифікації в адміністраційній комісії.

На засіданні адміністраційної комісії дня 21. січня розглядали **внесення Українського Клюбу в справі „пацифікації" Сх. Галичини.** Реферував Здз. Стронський. Він між ін. сказав, що це внесення годі розглядати без цілости польсько-українського питання. Говорив про „шпіонажу", саботажі й ін., що приневолило уряд хопитися гостріших засобів. Референт домагався відкинення внесення.

Опісля говорив пос. **Мих. Галушинський** (УНДО).

Він сказав м. ін.: Усе, що українці мають, завдячують виключно своїй праці. До всіх тих фактів, що їх уряд означив назвою саботажів, яких ужито як причину для переведення пацифікації, українська суспільність поставилася негативно й осуджувала їх. Пацифікація не була нічим умотивована. Уряд оправдує пацифікацію тим, що найшли якусь скількість зброї та військових матер'ялів. Матеріяли ті не мають ніякої боевої вартости, це в цілости майже пісковенні неужитки (знищені та заржавілі). Досі нікого з пацифікованих не засудили, а з тисячів арештованих майже нікого не задержали після виборів у тюрмі. Пацифікаційні відділи часто, щоби додати собі духа, пили алькогольні напитки. В тій акції брав участь Звйонзек Стшелецкі. Ціла пацифікація звернулася проти читалень „Просвіти" та кооперативів. Їх розвалювали, а часто, як напр. у Сокільниках, командант постерунку сам скликав загальні збори читальні та приневолив перевести ліквідацію установи. Били невинних селян. Є кільканацять випадків убивства та смерти наслідком побиття. Бесідник кінчає зазивом, що треба цю справу докладно розглянути та дати моральну сатисфакцію українському населенню й матеріяльне відшкодування за втрати. Твердження, що в спацифікованих воєвідствах спокій є свідомим замикуванням очей на дійсність.

Пос. Цьолкош (ППС) дивується, що на засіданні нема мін. Складковського, що тепер, коли пацифікація стала предметом нарад і в Женеві, міністр нічого не має сказати в тій справі, крім короткої невистрічаючої заяви в бюдж. комісії. В 13-ім році існування Польща не посунулася вперед у розвязці нац. справи. Уряд не має програми та мабуть забуває, що в Польщі є майже 1/3 часть непольського населення, що навіть на осн. урядової статистики українців є 15 проц. Український нарід більший чисельно ніж польський. Він мав уже передсмак незалежности та не може забути того. В Польщі на 29.292 нар. шкіл „779 українських і колиб до того додати навіть усі утраквістичні школи, то ще далеко буде до 15 проц. Не виконують міжнародніх зобовязань, відбирають українцям навіть їх нац. назву. Тому й не диво, що українська молодь сходить на дорогу розпуки. Тієї дороги не можемо похвалити. Не хвалить її і здорово думаюча часть української суспільности. Та нечуване, щоби за вчинки одиниці відповідальний був увесь нарід. Підчас пацифікації були два принципи: збірної відповідальности та збірні кари. Боюся, що воно не скінчиться на пацифікації українського населення, а що адміністрація і поліція можуть спацифікувати теж населення Польщі, так як випробовано обі національности в Берестї. Дивно воно виглядає, що пацифікація зійшлася з виборами. Урядова більшість закидає українцям, що вживають закордонної пропаганди, та не ясося забувати, що є Польща часто відкликувалася до опінії світа. Пацифікація не розвязала української справи, бо спокій панує теж на цвинтарі. Відповідальний за розвязку тієї справи є клюбові ББ. Демократія та польські соціялісти відгороджуються якнайрішучіше від того всього, що ділося у Сх. Галичині підчас пацифікації.

Пос. Клещинський (ББ) каже, що в Сх. Галичині є мішане населення, так споріднене, що тяжко найти поляків не споріднених із „русінами". Джерелом боротьби між ними є Берлін. Пос. Цьолкош — каже бесідник — пригадав боротьбу за незалежність. Поляки тямлять її, тому не дадуть чужим чинникам підбурювати два братні народи до боротьби.

Пос. о. Шидельський бажає найти шлях співжиття поляків і „русінуф". Щодо пацифікації то мусить звернути увагу на це, що було перед нею. Причина пацифікації є по стороні „сполечньства руского". Розвиток „рускіх" інститутів і кооперативи є доказом, що „русіні" мали найкращі умовини розвитку. Наслідком насильств українських організацій поляки домагалися від уряду, щоби зробив кінець злочинам. Годі помстювати ті злочини діяльністю комуністів, бо багато членів українських інституцій приловлено на горячих учинках. Бесідник не вірить, щоби внесення Українського Клюбу велo до успокоєння умів, тому заявляється проти нього.

Пос. Мих. Будинський „представитель рускої групи ББ", заявляє, що в промові вживатиме слова „рускі", а не український, бо нарід у Сх. Галичині є „рускі", хоч частина його прийняла назву український. Сх. Галичини не прилучено до Польщі збройно, проти волі „руского" народу. Війну 1918 р. накинули галицько-українські політики. Це було в порозумінні з Австрією, бо Вільгельм Габсбург мав бути українським королем. Колиб народові в 1918 р. позволили свобідно заявитися, був би заявився проти війни з Польщею. Концепція тієї війни, то концепція українських інтелігентів, що мають на совісти кров більше ніж 80.000 „руского" населення, яке Австрія вивішала в світовій війні. Лише польським епископам „русини" завдячують богато помилувань. Це не поляки, а українці перевели в 1918 р. пацифікацію „руского" населення. Грабили, брали контрибуції, вбивали масово, виконували екзекуції. Як настала Польща терор тревав далі. Селяни не бачили помочі, тому стали вірити в силу УВО. Й українське духовенство замикає перед льояльними для Польщі церковні двері. „Русинів" силують слухати українські пісні. Виховання молоді в українських школах невідповідне, бо виховують у них у ненависті до Польщі. Саботажі роблені на експорт для закордону. Сильний уряд мусів хопитися репресій. Пацифікація має свої добрі сторони, бо „руский хлоп" і УВО переконалися, що держава має досить сили, щобя ввести порядок. Уперше за весь час відчули в Сх. Галичині силу. Правда, що пацифікація створила пропасть. Одначе ця пропасть утворилася між усім польським і „руским" народом з одного а українськими з другого боку. Польща помагає „рускому" населенню, дає запомоги, кредити, субвенції і т. д. Уряд усе простягав руку до згоди, та стрічав відмову українських політиків. Усі поляки повинні піддержати льояльних „русинів" у їх стараннях визволитися зпід нездорових впливів. Бесідник уважає своїм обовязком голосувати проти українського внесення.

Вечором адміністраційна комісія прийняла внесення референта Здз. Стронського 18 голосами проти 6.

Після голосування пос. **Галушинський** у заяві заперечив начеб партію його субвенціонував Берлін.

Апостольський візитатор для уніятів на північно-західних землях.

Апостольська Столиця іменувала епископом редемпториста греко-кат. обряду **о. д-ра Миколу Чернецького** апостольським візитатором для всіх уніятів, що живуть у Польщі поза межами трьох українсько-католицьких дієцезій у Галичині.

Що переживали б. українські посли в Берестї.

З дискусії у правничій комісії сойму (див. вчорашнє „Діло") варто ще подати те, що там сказано про вязнів у Берестї української народности. Так пос. Черніцький (Стр. Хлопске) зазначив між іншим, що посла *Ліщинського* спеціяльно мучив майор Кот при приятанні, кажучи йому що третій або четвертий день нераз по 4 години витирати на колінах підлогу шматою. П. Ліщинський вертаючи, був такий вичерпаний, що падав на підлогу келії. — Пос Стронський (Кл. Нар.) згадав між ін. про пос. *Когута*. А саме в ночі 11. листопада, після побиття послів Багінського і Корфантого, вернув до келії пос. Лібермана пос. Когут і відвернувся від нього, бо не хотів нічого говорити. Щойно по якімсь часі побачив побитий Ліберман, що Когут має пруги на лиці від побиття. — Пос. Жулавський (ППС) сказав м. ін. про пос. *Палієва* таке: „Пос. Палієва везли зі Львова з завиненою в пальто головою і впевнювали його постійно, що леда хвиля буде застрілений.

Рада Ліґи Націй.

Справа німецької меншини.

Дня 21. січня на засіданні Ради Ліґи Націй прийшло на денний порядок німецьке зажалення в справі положення німців під Польщею. Реферував мін. Курціюс. Домагався створення невтральної комісії для розгляду фактів терору. Твердження мін. Курціюса старався збити мін. Залеський. Він сказав, що Польща шанує меншинові трактати. Домагався відкинення внесення д-ра Курціюса та впевняв, що польський уряд розгляне справу і виннуватців покарає.

—o—

НОВИНКИ

— **Замість вінків на домовину бл. п. Д-ра Вол. Вітошинського,** віського лікаря з Тернополя зложили: на Рідну Школу: Українська Бесіда 20·— зол., Т-во Сокіл 20·— зол., Союз Українок 20·— зол. На українських інвалідів: проф. Гуньківський Осип 5 амер. долярів.

— **Наша нова крамниця у Львові.** Відділ кооператива „Українське Народне Мистецтво", що від літ плекає вироби нашого народнього мистецтва, відчинив 23. н. м. власну крамницю з власними виробами при вул. Костюшка ч. 1. Святочне відкриття та посвячення льокалю відбудеться в пятницю 23. в год. 11.30. Нема сумніву, що ця крамниця буде не тільки між нашими крамницями, але й загально львівськими, одною із найцікавіших і притягатиме своїми зразками нашого своєрідного мистецтва увагу кожного чужинця, що шукатиме у Львові памяток оригінальної культури, несхожої з ніякою іншою.

— **Успіхи нашого театру у Львові,** що приїхав тільки на три вистави, спонукали його управу продовжити свій побут аж до неділі включно. Хоча театральна саля „Уль" — скромна, наша публика, що давно вже не бачила рідних пес і власних артистів, радо забуває за всі зовнішні так сказати чисто-матеріяльні, недостачі щоби глядіти тільки на саму сцену. „Театр ім. І. Тобілевича" міг би без труднощів повторити неодну із своїх вистав, зваживши, що наше львівське громадянство нині таке численне, що може заповнити салю з тою самою песою неодин раз. Тимчасом маємо справжню несподіванку; що дня нова песа: у четвер „Гріх" Винниченка, у пятницю „Мелі", у неділю „Гетьман Дорошенко" — тільки в суботу буде повторена „Гарна Олена".

— **Концерт колядок і щедрівок.** Старанням Кружка Р. Ш. ім. М. Шашкевича (середмістя) — дня 25. січня в неділю від год. 12. до 12.30 відспіває концертово кілька колядок і щедрівок в Волоській церкві (вул. Руська) хор д-ра Неділки, а в Преображенській церкві (вул. Краківська) славний церковний хор Преображенської церкви. На оба ті концерти Старшина Кружка, запрошує все Громадянство города Льва.

— **Самогубство в костелі.** Кандидат учительської семинарії Осип Джиґанович, хорий на невиліченну недугу підрізав собі жили на руках і вчинив це в костелі оо. Домініканів у Чорткові підчас вечірного богослуження. Його відвезено до лічниці.

— **Дещо про податки.** Польське мін-ство фінансів відложило до кінця 1931 року стягання доходового оподатку від мешканевого додатку виплаченого державним функціонарям. Ці додатки будуть потім уневажнені. Рівночасно уневажнено доходовий податок нестягнений з цієї причини 1929 року.

— **Невдала утеча вязня.** В Гродзіску, в Познанщині, вязень Скверчинський пробував у ночі втекти із вязничної келії на III. поверсі. Опускаючись через вікно на мотузі зробленім зі своєї сорочки, вязень урвав цей мотуз, упав на каміння і поломив собі ноги та зранив голову. Тепер він лежить у лічниці.

— **З Українського Фото-Товариства.** На запрошення німецького „Союза Фотоаматорів" буде „Українське Фото-Т-во" обмінюватися час до часу зразковими знимками своїх членів. Обмін такий принесе Т-ву і членам великі користи і спопуляризує імя української фотографіки за кордоном. Тому закликаємо усіх фотоаматорів присилати на адресу Т-ва (Марка 20/I.) зразкові (непідклеєні) знимки усякого рода. Знимок повертатися не буде.

— **Звичайні Загальні Збори Союзу Українських Адвокатів** відбудуться в неділю, 1. лютого 1931 р., в год. 4.30 пополудні, в салі „Української Бесіди" у Львові. Члени Т-ва зволять обовязково явитися. — **Виділ.** 1344

— **Звичайні Загальні Збори Відділу У. Ц. К.** у Львові відбудуться в неділю, дня 25. січня 1931 р. в год. 10. рано (за відсутністю кворума при всякій кількости в 11. год.) в салі Т-ва „Луг" вул. Коперника ч. 5 (у подвірю).

— **Справлення помилки.** В попередньому (14) числі „Діла" перекручено в посмертних згадках назвище померлого внаслідок побоїв луговика **Миколи Строцького** на: Стронський.

З театру.

Український Театр ім. І. Тобілевича: „Жінка, яка вбила", песа на 5 дій з прольогом і епільогом Сіднея Гаррікса.

Ця песа, що має всі риси кримінальної фільми, з американського середовища, була колись козирем німецького сензаційного репертуару. Її автор не американець, а мадяр Вайда, що сховався за псевдонімом, щоби зробити більше враження на німецьку публику. Песа має так звані „пописові ролі"; у кожній із них автор може грати на всіх струнах контрастів.

Нелегко вивести на тісній сцені, театрові, що не має складів із пишною обстановкою, песу, де діевими особами є міліонери. При виведенні таких пес, режисер повинен конче зводити таке середовище до наших пропорцій і викреслювати з тексту всі натяки на обстановку міліонерів, якої глядач не бачить. Песа не стратила би нічого на тім, щоби її герої оперували

тільки сотнями доларів, а не сотнями тисяч. Хто зна, чи не можна би також зректися реалістичної обстановки, щоби вкоротити надто довгі перерви. А вже зовсім зайвими є епільоґ і прольоґ, без яких песа не втратила би нічого зі своєї сили.

Гострі конфлікти та несподівані переливи переживань домагаються першорядних артистів. Нічого вже й казати про умовини, які сприяють акторській грі — яких нема і не може бути на нашій сцені. По настрою повної салі видко було, що авдиторія стежить із напруженням за ходом песи.

Заголовну ролю грала єдина до таких креацій зпоміж наших артисток п. О. Кривіцька, що вважає своїм першим обовязком вивчити добре текст, подбати за кожну дрібницю в одязі, переживаючи свою ролю всіма нервами та справжньою чутливістю. П. Ленська була її доброю товаришкою, зрештою у невеличкій досить безбарвній ролі. П. Базилевич був занадто солодкавий як на кримінальну креатуру, гідну якогось Мануреску; п. Боровик занадто одномавітний і за багато зрівноважений.

У перекладі сильно вражала дивна й зайва форма: „нехай пан", „нехай пані..." Англійська мова має таке саме „ви", як і наша і воно виставає. Тому слід перекладати: „Пане Бравн, ви...", а не „нехай пан Бравн зволить..." Артисти, здебільша наддніпрянці, вперто повторяють „зараз" у значінні „тепер". **м. р.**

СПОРТ

Гокейові змагання у Львові.

В пятницю 23. ц. м. відбудуться на „Ґданську" гокейові змагання за чашу Лехії між **Україною і Поґонею.** Початок: год. 3. попол. — В суботу 24. ц. м. відбудуться такіж змагання на „Ґданську" між **Україною і Чорними.** Початок: год. 3. попол. — В неділю 25. ц. м. відбудуться змагання за мистецтво Б-кляси на „Світезі" між **Україною і Гасмонеєю.** Початок: год. 12. вполудне.

Поґонь-Гасмонея 2:0 (1:0, 1:0, 0:0).

Змагання за чашу Лехії. Оба ґолі стрілив Маврер. Судля Сабатовський, видців до 150.

З лещетарського життя.

Карпатський Лещетарський Клюб уряджує в неділю 25. ц. м. спільну прогульку для всіх українських лещетарів в околиці Львова. Прогулька получена зі спільною знимкою. Збірка всіх лещетарів при трамваевому перестанку на Високім Замку в год. 11. передпол. Після прогульки лещетарський дансінґ в ресторані на Погулянці (від год. 3—8).

—o—

Дописи.

РОГАТИНЩИНА. *(Ювил. концерт у честь митрополита Шептицького).* У Васючині, пов. Рогатин, відбувся дня 14. ц.м. концерт у честь експ. митрополита. На програму зложилися: 1) святочна промова, виголошена з чуттям о. Д. Хабурським, парохом з сусідного села Явча, в якій прелеґент вказав на велич особи достойного Ювилята і його заслуги для української церкви й народу; 2) відчит селянина Шмотолози: „Митрополит-батько українського селянина", який зробив на присутніх велике враження. Крім того співав міш. хор з Васючина, знаний зі своїх виступів у Рогатині і Ходорові, під управою свого улюбленого пароха о. Сайкевича (який і був душею цілого свята) такі пісні: Бортнянського два псальми: „Воскликніте Господеві" і „Вскую прискорбна єси" та колядки і щедрівки Леонтовича і Степового. Кульмінаційною точкою свята була деклямація п. Мовчанівної Б. Лепкого „В храмі св. Юра", виголошена дуже вдачно, яка й викликала сльози на лицях усіх присутніх. Живим образом і молитвою шкільних дітей, відспіваною цілком поправно, покінчилося те гарне свято.

КРЕМЯНЕЦЬ. *(Ялинка).* От вже кілька років підряд встановився в Кремянці звичай уладжувати для української дітвори ялинку. І цього року філія „Союзу Українок" уладила 14. січня ялинку. Програма складалася зі співу, деклямації, ігр і забав під музику, а також з танців. На вечірці виступав також відомий бандурист Місевич, котрий проспівав у супроводі бандури кілька історичних дум. Дітей було коло 300, вони весело забавлялися; для них уряджено безплатний буфет і кожна дитина від діда Мороза дістала подарунок. До цього треба додати, що Союз Українок для своєї ялинки вибирав день 19. січня, на Водохреща, але цього року лаврам Союзу позаздрила так звана „українська повшехна школа" (українською вона мабуть зветься тому, що на чолі її стоїть наш землячок п. Літвіненко, з емігрантів, і тому, що там учаться укр. діти, але всі предмети викладаються там польською мовою, українська як предмет істнує лише на папері, при чому в шкільній бібліотеці нема навіть одної української книжки!). Щоби перешкодити Союзові Українок, батьківський комітет тої школи рішив урядити ялинку також 19. січня і ще перед місяцем замовив єдину в місті салю ліцею, де звичайно відбуваються всі вечірки. Тим перешкодив Союзові, котрий мусів свою ялинку уладити 14. січня. Невже і тут не можна було обійтися без непотрібної конкуренції?

—o—

Жертви

на відбудову школи ім. кн. Льва у Львові.

5-ий виказ.

На будову шкільного дому, знищеного бомбою, при вул. Крупярській ч. 15, зложили дальше: 245) Модест Менцінський, артист-співак в Стокгольмі, 5 ам. дол., — по 20 зол. зложили: 246) Ірена Бочковська, Львів, викликана д-ром Олексишиним, 247) д-р Холевчук М., Львів, 248) Ілько і Марія Лисі 15 зол., — по 10 зол. зложили: 249) гр.-кат. уряд парох. в Красноїлі, 250) інж. Любомир і Любов Савойки, Львів, 251) Осип Сокаль, Луцьк, 252) о. Осип Логинський, Струтин Виж., 253) Преосв. епископ Бука Никита, Львів, 254) д-р О. Лебедович, Мостиська, 255) Олександер Онисько, Львів, 256) Сорока Микола, Львів і 257) Соня Яцик, Львів, 258) робітники кооп. „Власна Хата" у Львові 8.20, 259) гр.-кат. уряд парох. в Білобрезці 6, по 5 зол. зложили: 260) д-р Богдан Питлик в Кємачи, 261) о. Лев. Залужний в Залanові, 262) Володимир Кмита, Львів, 263) Святослава Пачовська, Львів, 264) Іван Знесінський зі Знесіння, 265) о. Михайло Клюк, Зрудці, 266) Іван Мушинський, Мостиська, 267) д-р Іван Лепкалюк, Галич, 268) фірма „Дорожовець-Затей", Львів, 269) о. Апольон Сімович, Рожнів, 270) д-р Богдан Гнатевич, 271) проф. Осип Голинський, 272) інж. Антін Романенко, 273) Олена Сохацька 274) Надія Онишкевич, 275) Ольга Курцеба, 276) інж. Павло Дубрівний, 277) Микола Батюк, 278) Єнджейовська Михайлина — усі зі Львова, 279) д-р Селепей Дмитро, Надвірна, — по 3 зол. зложили: 280) о. Микола Добрянський, Креців, 281) о. Василь Луцький, Колодрібка, 282) Дмитро Дружбяк, 283) Іван Марко, 284) В. Андрущак — усі зі Львова, — по 2.50 зол. зложили: 285) о. І. Кузик, Турильче, 286) о. Осип Каменецький, Волосів і кличе о. Ант. Наволського в Товстім і о. Олекс. Обушкевича в Печеніжині, — по 2 зол. зложили: 287) о. М. Сулятицький, Заболотів, 288) о. Марко Турчиновський, 289) Іван Вовк, 290) Іван Калитяк, 291) Володимир Януш, 292) Іван Вертипорох, 293) Іван Іванович, 294) Михайло Самосій — усі зі Львова, — менше ніж по 2 зол. зложило 6 осіб на квоту 150 зол.

—o—

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам від 10—24 січня включно: масло експортове і десерове пріма за кільо 4 золоті; літра молока 0·27 сот.; літра сметани 1·50 зол.; копа яєць 9·90 зол.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Український Театр І. Тобілевича:

ЛЬВІВ. Саля „Уль" Оссолінських 10.

Четвер, 22. січня, год. 7·30 вечором „Гріх" песа Винниченка.

Пятниця, 23. січня, год. 7·30 вечором „Меді" оперетка Штольца.

Субота, 24. січня, год. 7·30 вечором „Гарна Олена" оперетка Офенбаха.

Неділя, 25. січня, година 7·30 вечором „Гетьман Дорошенко" драма Старицької-Черняхівської.

Білети раніш в Українськім Базарі, а вечором при касі театру.

Великий Міський Театр:

Четвер, 22. січня, година 3·30 попол. „Попелюшка" (для дітей); година 7·30 вечором „Пташник з Тиролю".

Пятниця, 23. січня, год. 7·30 вечором „Пташник з Тиролю".

Субота, 24. січня, год. 3. попол. „Корсіка"; год. 7·30 веч. „Мадам Батерфлай".

Театр Ріжнородностей (в Нар. Домі):

Четвер, 22. січня, година 7·30 вечором „Людина з текою".

Пятниця, 23. січня, год. 7·30 вечором „Людина з текою".

Субота, 24. січня, год. 7·30 вечором „Людина з текою".

Малий Міський Театр:

Четвер, 22. січня, година 7·30 вечором „Легкодушна сестра".

Пятниця, 23. січня, година 7·30 веч. „Легкодушна сестра".

Субота, 24. січня, год. 7·30 вечором „Легкодушна сестра".

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма: „За океаном" (Моріс Шевальє).

ЛЕВ: Звукова фільма: „Битва над Сомою".

МАРУСЕНЬКА: Звукова фільма: „Індійська гробниця" (Конр. Вайт).

ОАЗА: „Під кровлями Парижа".

ПАЛЯС: Звукова фільма: „Рапсодія кохання".

ПАН: „Отруйниця" (Конрад Вайт).

ПАСАЖ: „Зачарований клявир". (Пат і Паташон) і додатки.

ПРОМІНЬ: „Людина з блакитною душею".

ФАТАМОРГАНА: „Кохання в кайданах". Княжна джезбенду.

ХИМЕРА: „Пропавша жінка" (Мері Кід).

СТИЛЕВЕ: „Леґіон засудженців". „Пат і Паташон".

УТІХА: „Володар Сагари" (Вол. Ґайдарів).

Програма радіо.

Четвер 22. І. 1931.

Варшава (1411,7) 17·45 Концерт. **Гельсінґфорс** (221,4) 17·25 Спів Естери Воллєс. **Берлін** (419) 19·30 Весела програма. **Рим** (441,2) 17·00 Камеральна музика. **Прага** (486,2) 12·30 Радіоорхестра. **Відень** (516,5) 20·00 Пісні Губерта, Брамса, Шумана. **Будапешт** (550,5) 17·45 Солісти. **Харків** (938) 16·00 Концерт для дітей. **Москва** (1481) 12·00 Концерт.

Пятниця 23. І. 1931.

Варшава (1411,7) 20·15 Симфонічний концерт. **Гельсінґсфорс** (221,4) 19·05 Спів Арни Гуль. **Берлін** (419,) 18·50 Російська народня музика. **Рим** (441,2) 17·00 Концерт. **Прага** (486,2) 18·20 Німецька авдиція. **Відень** (516,5) 15·25 Капеля Сільвинга. **Будапешт** (550,5) 9·15 Концерт. **Харків** (938) 20·00 Концерт. **Москва** (1481) 9·20 Концерт. **Ленінград** (1000) 19·20 Концерт молодих сил.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Подяка. Щиро дякую Вп. П. Д-рам Ів. Гринчишинові і Вол. Електоровичеві, адвокатам у Чорткові, за всяку поміч, уділену мені в часі мого перебування в чортківській вязниці. — **Василь Бараник.**

Взиваю того, хто звінкасував гроші, зложені Василем Колібабка (19 зол. 02 гр.), Матієм Марчишин (11 зол. 50 гр.), Гладиком (3 зол.), Гн. Золотим (7 зол. 45 гр.), Гр. Маціборко (10 зол. 40 гр.), О. Боднарем (30 зол.) та Петром Юріїв (17 зол. 55 гр.) на будову дому „Рідної Школи" в Чорткові, а поквітовані п. Лукою Семчук, директором ПСК. у Тлустім, щоб їх переслав Комітетові будови при Кружку „Рідної Школи" в Чорткові, бо касієр Комітету їх досі не перебрав. — **Василь Бараник.**

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.